

בבא מציעא ס"ד

לוה שמצא יותר מעות בכסף
שקיבל מהמלוה

אמר רב נחמן, מי שלוה מעות ומצא בהן יותר, אם בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר לו, ואם לא הוא מתנה שנתן לו. ואמר רב אחא בנו של רב יוסף, שבכדי שהדעת טועה הוא כשמספר המעות העודפות מתחלק לעשר או לחמש³¹, ויש לומר שהנותן טעה בחשבונו. שאל רב אחא בנו של רבא את רב אשי, מה הדין באדם שלוה מאדם קשה שאינו נותן מתנות. ומצא שיש בהם יותר, שלא בכדי טעות? אמר לו רב אשי, שאינו חייב להחזיר לו, מפני שיתכן שהוא גזל ממנו והבליע לו בחשבון כדי להשיב את הגזילה שגזל. כמו ששנינו בברייתא, הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא. שאל אותו, מה הדין אם הוא סתם אדם שלא היה לו דין ודברים עמו? אמר לו רב אשי, אינו חייב להחזיר, שמא אדם אחר גזלו ונתנו למלוה ואמר לו, כשפלוני ילוה ממך מעות הבלע לו בחשבון.

מי שנתן מעות ע' דלועים ע"מ שיתן בני אמה אם יש לו מותר ואם לא אסור
אמר רב כהנא, כשישבתי ושמעת את סיום דרשתו של רב, שמעתי שרב אמר, 'קרי' 'קרי'; כלומר 'דלועים' 'דלועים', ולא ידעתי מה הוא אמר. אחרי שרב סיים את דבריו, שאלתי את התלמידים מה רב אמר דלועים? ואמרו לי כך אמר רב, מי שנתן מעות לגננים עבור דלועים כשהיו נמכרים עשרה עשרה דלועים בגודל של זרת, ואמר לו אתן לך לאחר זמן באותו מחיר עשרה דלועים של אמה. אם יש לו בגינה דלועים בני אמה מותר, ואם אין לו, שהדלועים שבגינתו עדיין קטנים, אסור. והחידוש בדבר הוא שלא נאמר שאפילו שאין לו דלועים בגודל אמה מותר, כיון שהדלועים הקטנים שבגינתו יגדלו ממילא.

ההולך לחלוב וא' לחב' מה שעויו ואומרת הגמרא, שדבריו של רב הם כפי שאמר התנא חולבות וכו'
בברייתא, ההולך לחלוב את עזו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו, מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך, מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שכוורת רודה מכור לך, מותר. שהרי קיבל עליו גם את ההפסד אם יהיה פחות, וגם את השכר³². אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך, מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך, מה שכוורת רודה כך וכך מכור

31 מפני שהם היו רגילים לספור כל חמישה כמו שאנו סופרים אחד אחד. ואצלנו בכל ענין הוא בכדי שהדעת טועה וחייב להחזיר. תוס'.

32 לא קשה מהברייתא לרב שאסר בסוף הפרק פרדיסא. מפני שכאן אין רגילות לזלול בשביל המתנת יום או יומיים. וכיון שיכול להפסיד אפ' נמצא לו יותר מהדמים שנתן אינו אגר נטר. אבל רב אסר בפרדס מפני שהוויל בהרבה שהרי רגילים לקנותו כשהפירות בוסר, והוויל משום הקדמת המעות עד זמן הבציר. ואע"ג שלפעמים יש ברד או קרח ומפסיד הכל, אינו שכיח. אבל משכנתא דסורא אינה אסורה לפי רב, מפני שקונה עכשיו את הקרקע במעות והשטר לפירותיה אם לא יפדנה הלוה. אבל בפרדס אינו זוכה בדבר והמעות הם אצלו הלוואה עד הבצירה. ועוד שבמשכנתא דסורא הקרקע קנוי לכל דבר, אפ' לשטוח בה פירות ולכל תשמיש שירצה. תוס'.

לך, אסור. כיון שהוזיל את המחיר בשכר הקדמת המעות מפני שקבע כמה יתן לו בכל מקרה. ואפילו שהחלב והגיזות יגדלו ממילא. כיון שבאותה שעה אינם קיימים אסור.

י"א שרבא א' כיון שגדלים ממילא מותר ויש שאמרו, שרבא אמר שכיון שהדלועים שהרי אם יקצצום לא יבואו אחרים יגדלו ממילא מותר. ושואלת הגמרא הרי שנינו

בברייתא, שאם אמר 'כך וכך' אסור? עונה הגמרא, שבגיזה וחלב הנוסף אינו גדל מכח החלב והגיזה שהיתה באותה שעה בשעת המכירה. שהרי כשיגזזו ויחלבו את כל הגיזה והחלב יבואו גיזה וחלב חדשים. אבל הדלועים הקטנים עצמם יגדלו לגדולים. שהרי אם יקצצו את הדלועים הקטנים לא יגדלו אחרים.

אמר אביי, מותר לאדם לומר לחברו קח ארבעה זוזים עבור חבית יין אם החבית תחמיץ היא תחמיץ ברשותך ואם תתייקר או תזול ברשותי³³. ואמר לו רב שרביא, הרי דבר זה הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד ואסור³⁴? אמר לו, כיון שהוא מקבל עליה את ההפסד במקרה שהיא תזול, הוא קרוב לזה ולזה ומותר.

משנה

המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם, ולא ישכור ממנו בפחות, מפני שהוא רבית. מה שאינו משלם הוא ריבית עבור הקדמת המעות³⁶.

גמרא

ר"ב ב"מ א' בשם ר"נ אע"ג שהדר בחצר חברו א"צ להעלות שכר הלואה ודר בחצרו צריך

מדעתו אינו צריך לשלם לו³⁷, שזה נהנה וזה לא חסר, אבל מי שלוה מחברו אינו יכול לדור בחצרו של הלוה אפילו אם אינה עומדת לשכר, ואם דר בחצרו צריך לשלם. ושואלת הגמרא מה החידוש בדבריו, הרי שנינו במשנתנו, המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית? עונה הגמרא, לולי דבריו של רב נחמן, היינו אומרים שהמשנה אוסרת למלוה לדור בחצרו של הלוה בחינם או בפחות משום ריבית בחצר שעומדת להשכיר, ובאדם

33 תוס' הקשו איך מדובר אם משך אפ' אמר אם תקפה או הוולה ברשותך, ואם התיקרה ברשותי היה מותר, שהרי אם תתייקר היא מכורה מעכשיו. ואם כשלא משך מה צריך להתנות אים תקפה ברשותך, הרי כיון שמפסיד הכל אין מי שפרעו. וי"ל שמדובר כשמשך ובכ"ז אסור מפני שהוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד.

34 ושנינו בברייתא קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע וכיון שאינו מקבל את אחריות המקח הוא הלואה והקרבת השכר היא מחמת ריבית. רש"י.

35 תוס' הקשה מהמשנה יצא השער פוסקין ושם אין הלוקח מפסיד כלום בתקיפה זו. וי"ל ששם הפירות שלוקח בעין אינו ניכר שהוא קרוב להפסד ורחוק לשכר. תוס'.

36 רש"י.

37 הגמ' בפ' כיצד הרגל שאלה במקרה של האיש שבנה ארמון על אשפה של יתומים, לימא קסבר ר"נ הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר היתה יכולה להקשות מר"נ על ר"נ. אלא שמסקנת הגמרא אינה כן. ועוד שכאן מדובר בחצר שלא עומדת להשכיר ובאדם שאינו עשוי לשכור, שהוא זה נהנה וזה לא חסר שפסוד כמו שמייקים שם. תוס'.

שעשוי לשכור דירה. אבל בחצר שאינה עומדת להשכיר ובאדם שאינו עומד לשכור, המשנה לא אסרה. לכך השמיע רב נחמן, שגם בכזה מקרה אסור³⁸ מפני שנראה כריבית^{39 40}.

וי"א שאמר שאם אמר הלויני ודור ויש אומרים, שרב יוסף בר מניומי אמר בשם רב בחצרי צריך להעלות לו שכר
נחמן, אפילו שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, אם אמר לו הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר. ואומרת הגמרא, שההבדל בין הלשונות, שמי שאמר שרב נחמן אמר שאם הלוחו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר, כל שכן שאם הלוחו אמר לו הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר, שהרי קצץ לו את הדיור בבית בתורת ריבית. אבל מי שאמר שכשהלוחו אמר הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר, אם הלוחו ולא תלה את ההלוואה בבית לא צריך להעלות לו שכר, מפני שמתחילה לא הלוחו על דעת כן.

רב יוסף ב"ח החזיק עבדים של בעלי חובו ועשה עמם מלאכה
מספרת הגמרא, שרב יוסף בר חמא היה מחזיק בעבדים של אנשים שהיו חייבים לו מעות והיו עובדים אצלו. ואמר לו רבא בנו, מדוע עושה מר כך?. ואמר לו אני סובר כרב נחמן, שאמר עבד אינו שווה את מה שהוא אוכל, ואני נותן להם לאכול. אמר לו, שרב נחמן אמר זאת על עבד כעבדו 'דארי' שהיה מרקד בחנויות ושותה יין, האם אמר זאת בעבדים אחרים?

התוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור
אמר לו רב יוסף, אני סובר כרב דניאל בר רב קטינא שאמר בשם רב, התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור, מפני שנוח לאדון שלא יסתור⁴¹ את עבדו, עבדו לא יתרגל לבטלה. ואמר לו רבא בנו, והרי רב אמר זאת כשאינו חייב לו מעות. אבל כאן שהם חייבים לך מעות, הוא נראה כריבית. שהרי רב יוסף בר מניומי אמר בשם רב נחמן, אפילו שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, הלוחו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר? אמר לו רב יוסף בר חמא, אם כן חוזרני בי.

38 תוס' כתבו שקי"ל כמו הלישנא קמא שגם הוואו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר. שהרי רבא הוכיח מכאן לקמן. והקשו האם אסור לאדם שלוחו מחברו לעשות לו שום טובה, אפ' דבר שהיה עושה בלא ההלוואה. וי"ל שהדבר אסור רק בדברים שהם בפרהסיא ואוושא מילתא טובא, ומותר להשאיל לו כליו כיון שהיה עושה זאת בלא ההלוואה. ועוד י"ל שאסור רק לדור בחצרו שלא מדעתו, כיון שעושה זאת שלא ברשות מפני שסומך שהבעלים יסבלו זאת מפני שסומך על מה שהלואו. אבל מדעתו אסור רק בדבר שלא היה עושה בלא ההלוואה. תוס'.

39 ומכאן נלמד שאסור להלוות על בית ולגור בו אפ' בנכייטא. ואינו דומה למשכנתא בנכייטא על כרם שמוותרת, ששם לפעמים אינו לוקח דבר ובכ"ז מנכה לו, וקונה את הפירות בנכייטא זו על הספק. אבל בבית הוא נהנה תמיד ללא הספק, ונמצא ששכרו בפחות. רש"י.

40 ור"ת חולק על רש"י ואומר שמוותר ללוות על הבית ולגור בו בנכייטא מפני שגם בבית לפעמים אינו לוקח דבר, אם הבית נפל או נשרף או שלא גר בו. אבל בערכין אמרו שבמוכר בית הוא ריבית והתורה התירתו ומשמע לכאורה כרש"י. תוס' על המשנה ד"ה ולא ישכור.

41 בערוך פי' לשון סתירה וקלקול. תוס' הקשה בל"ז פטור שהרי שנינו, גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל לא משלם שכר פעולתם. וי"ל שיש לחלק בין ירד לדעת גזילה, לבין ירד לדעת מלאכה. תוס'.

